

ESG PRINCIPLES - A DRIVER OF SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT AND BUSINESS TRANSFORMATION

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES

 <https://timeedu.uz/>

 24.10.2025 y.

2-TO'PLAM
2-MAXSUS SON/2025

+998 95 651 90 00
journals@timeedu.uz

“ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzuida Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqolalar va tezislari to‘plami. -T.: TMII, 2025. – 752 bet.

Ushbu to‘plamda mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish, raqamli iqtisodiyot sharoitida mavjud sanoat ishlab chiqarishni raqamli transformatsiya qilish jarayonlarini jadallashtirish orqali ishlab chiqarish sanoatini “drayver” sohaga aylantirish istiqbollari hamda barqaror iqtisodiy o‘rtni ta’minlashning turli yo‘nalishlariga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqot materiallari keltirilgan.

To‘plamda keltirilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va keltirilgan huquqiy-me’yoriy hujjatlarning haqqoniyligi, tanqidiy fikr-mulohazalar va takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

Сборник научных статей и тезисов Международной научно-практической конференции на тему «Принципы ESG – драйвер устойчивого развития регионов и трансформации бизнеса». – Т.: ТМII, 2025. – 752 с.

В сборнике представлены материалы научных исследований, посвященные устойчивому экономическому развитию нашей страны, диверсификации производства, адаптации к изменению климата и смягчению его последствий, повышению эффективности природопользования, обеспечению устойчивого развития регионов и промышленных предприятий на основе принципов ESG, внедрению эффективных экономических механизмов поддержки «зеленой» экономики в регионах, трансформации деятельности крупного и среднего бизнеса и повышению его конкурентоспособности, управлению отходами и развитию циклической экономики на промышленных предприятиях, охране окружающей среды на основе «зеленых» технологий, искусственному интеллекту, перспективам превращения обрабатывающей промышленности в «драйверную» отрасль за счет ускорения процессов цифровой трансформации действующего промышленного производства в условиях цифровой экономики, а также различным направлениям обеспечения устойчивого экономического роста.

Авторы сами несут ответственность за содержание представленных в сборнике материалов, достоверность содержащихся в нем статистических данных и представленных нормативно-правовых документов, а также за критические высказывания и предложения.

Tahrir hay’ati: i.f.n., dotsent Sh.K. Narbayev
i.f.n., professor I.S. Xotamov
i.f.d., professor Sh.I. Alibekov
i.f.d., professor V.P. Kuznetsov
i.f.f.d., dotsent N. Nosirova
i.f.f.d., dotsent D. Mamasoatov
assis. G. Axmedova
assis. A. Qudratxo‘jayev

Taqrizchilar: i.f.d., professor N.M. Maxmudov
i.f.d., professor A.A. Yadgarov

KIRISH SO‘ZI

ASSALOMU ALAYKUM, HURMATLI XALQARO ANJUMAN ISHTIROKCHILARI, AZIZ MEHMONLAR!

Sizlarni Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti hamda O‘zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashi tomonidan tashkil etilayotgan mazkur Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanda qutlashdan mamnunmiz!

Qadrli anjuman ishtirokchilari, bugun biz “ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman o‘tkazmoqdamiz. Bugungi anjumanning asosiy maqsadi mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari bo‘yicha amalga oshirilayotgan ishlar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llarini chiqur tahlil qilgan holda ilmiy amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan imzolangan qaror va farmonlar, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu anjuman mavzusining naqadar dolzarbligini anglatadi. Yurtboshimiz tomonidan 2025-yilni “Atrof-muhitni asrash va “yashil” iqtisodiyot yili” deb nomlanishi hamda ushbu yo‘nalishda qabul qilingan Davlat dasturida belgilangan vazifalarning ijrosini ta’minlashda ma’lum ma’noda anjumanning ham o‘z hissasi bo‘ladi deb umid qilamiz.

Anjuman natijalaridan kutilayotgan ilmiy, ijtimoiy va iqtisodiy samaradorlik quyidagilarda o‘z ifodasini topadi:

Ilmiy samaradorlik – anjumandan kutilayotgan ilmiy-amaliy natija mamlakatimiz hududlarida barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta’minlash, sanoat korxonalarining atrof-muhitga bo‘lgan e’tiborini yanada kuchaytirish, biznes strategiyalarini takomillashtirish, shu bilan birga hududlar darajasida barqaror rivojlanishni amalga oshirish darajasini tahlil qilish, “atrof-muhit, jamiyat, boshqaruv” (ESG) tamoyillariga mos holda faoliyat ko‘rsatishlariga erishishning ustuvor yo‘nalishlarini tahliliy o‘rganish asosida olingan natijalarni umumlashtirib ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ijtimoiy samaradorlik – muhokama qilinadigan masalalarning har birida ijtimoiy samara alohida o‘rin egallaydi. Chunki ESG-tamoyillarining asosiy xususiyati ham ijtimoiy sohaga yuqori darajada e’tibor qaratilishidadir. Shu jihatdan ijtimoiy samarani iqtisodiy jihatdan baholash, bu yo‘nalishda mavjud amaliyotlarni ilmiy tahlil qilishning konseptual yondashuvlarini ishlab chiqishga, hududlarda va biznes sohasida izchil islohotlarni amalga oshirish orqali jamiyatni rivojlantirish, aholining turmush darajasini yaxshilash, barqaror daromad manbalarini shakllantirish, tabiiy resurslar tejamkorligiga erishish asosida kelajak avlod uchun zahiralarini saqlab qolish, aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Iqtisodiy samaradorlik - iqtisodiy faoliyatning faol ishtirokchilaridan biri ishlab chiqarish korxonalaridir, ular tomonidan mahsulot ishlab chiqarish jarayonida sezilarli darajada uglerod izi qoldiriladi. Shaffof va ekologik toza ma’lumotlarni taqdim etish atrof-

muhitni muhofaza qilish qonunchiligiga rioya qilish uchun zarurdir. Iqtisodiy samaradorlik jihatidan mavzu doirasida muhokama qilinadigan har bir masala katta ahamiyatga ega. Birinchidan, sohada qonunchilik bazasini mustahkamlash; ikkinchidan, korxonalarda ESG tamoyillarini joriy yetishning iqtisodiy samaradorligini baholash uslubiyotini ishlab chiqish; uchinchidan, hududlarning barqaror rivojlanishi uchun mavjud salohiyatini baholash va shu asosda sohalarni diversifikatsiya qilish imkoniyatining vujudga kelishi, to'rtinchidan, korxona va tarmoqlarni rivojlantirishda "yashil" investitsiyalarni jalb qilish hamda ulardan samarali foydalanishga keng yo'l ochiladi.

Albatta bunday o'zgarishlar, texnologik taraqqiyotga hamohang ravishda, qo'shimcha imkoniyatlarni ochishga va rivojlanishning yangi strategiyalarini ishlab chiqishga keng imkoniyatlar yaratmoqda.

Lekin shu bilan bir qatorda, iqtisodiyotni raqamlashtirish va bunday sharoitda biznesni rivojlantirish jarayonlarida, o'ziga xos muammolar va turli savollar ham yuzaga kelmoqda.

Bunday masalalarni o'rganib, uning yechimlarini topish uchun Toshkent menejment va iqtisodiyot institutining professor-o'qituvchilari tomonidan ham turli ilmiy tadqiqotlarni olib borish yo'lga qo'yilgan. Ularning tadqiqotlari natijalaridan - o'quv jarayonlarida, ta'lim sifatini oshirish maqsadlarida, keng foydalaniladi.

Bu o'z navbatida, institutda menejment, iqtisodiyot va axborot texnologiyalari sohalarida tayyorlanadigan malakali mutaxassislarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham oshirishga hizmat qiladi.

Bundan tashqari, institutda innovatsion dasturlar va loyihalar orqali talabalarni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish, ularda raqamli iqtisodiyot va global biznes muhitida raqobatbardosh bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanni o'tkazishda hamkorlik qilayotgan O'zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashiga, anjumanda ishtirok etayotgan O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi, BMT ning UNDP loyihasi vakillariga, Federal davlat byudjeti oliy ta'lim muassasasi Kozma Minin nomidagi Nijniy Novgorod davlat pedagogika universiteti, Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Shimoliy-Kavkaz instituti (filiali), Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Rostov instituti (filiali), Kazpotrebsoyuz Karaganda universiteti, Kyungdong Universiteti (Koreya Respublikasi), tashkilot va korxonalarining mutaxassislari, xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarga o'z minnatdorchiligimizni izhor qilamiz.

Bugun sizlarning e'tiboringizga taqdim etiladigan taqdimotlar va fikrlar - bizni zamonaviy iqtisodiyotning yangi talablariga mos keladigan biznes modellarni yaratishga ilhomlantiradi.

Biz bu jarayonda, o'z tajribamizni almashish va birgalikda muammolarni hal qilish uchun yangi g'oyalarni kashf etishni maqsad qilamiz.

Umid qilamanki, anjumanimiz samarali va foydali bo'ladi.

Har biringizning ishtirokingiz va hissangiz bu jarayonda juda muhim.

Keling, birgalikda yangiliklarga ochiq bo'lib, innovatsion yechimlarni izlaylik!

Bugungi anjuman ishiga va unda ishtirok etayotgan barcha ishtirokchilarning ilmiy-ijodiy faoliyatlariga ulkan muvaffaqiyatlar tilaymiz!

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti rektori

X. Axmedov

MUNDARIJA / ОГЛАВЛЕНИЕ

I SHO‘BA. IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH, ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH, IQLIM O‘ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH VA ULARNI YUMSHATISH, TABIIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	11
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH DASTURLARINI XALQARO STANDARTLAR TIZIMIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI	
Abdulloyev A.J., N.K.Sharapova	11
АНАЛИЗ ГОТОВНОСТИ УНИВЕРСИТЕТОВ К ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ И РЕАЛИЗАЦИИ ESG-КОНЦЕПЦИИ	
Кузнецов В.П., Назарова Е.Н.	23
ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОЙ КОНТРОЛЬ КАК МЕТОД ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	
Алибеков Ш.И.	33
ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАРКИБИНИ БОЗОР КОНЪЮНКТУРАСИ ЎЗГАРИШИГА МОС ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	
Чариев К.А., Абдулазизов Ш.А.	37
BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL ENERGIYA TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI	
Asamxodjayeva S.Sh.	48
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	56
МЕХАНИЗМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТЬЮ В КОМПАНИЯХ	
Киясов Б.Н.	60
РАЗРАБОТКА И ВНЕДРЕНИЕ СИСТЕМЫ КРІ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ СОТРУДНИКОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ	
Ўқбар Айдын	66
TO‘QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION XATARLARNI BOSHQARISH VA HUDUDIY “YASHIL” IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	
Rashidov J.X.	72
“QURILISH SOHASI FAOLIYATIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH”	
Alimov O.S.	82
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MAKROIQTISODIY BARQAROR RIVOJLANTIRISH TANHILI	
Nazirova S.X.	89
ПОВЫШЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРОИЗВОДСТВА ОДЕЖДЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	
Ахмедова Г.А.	99
ОПТИМИЗАЦИЯ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ В НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ НА ПРИМЕРЕ КОМПАНИИ «ГРУППА ГАЗ»	
Лаврентьева Е.В., Пахомичева А.С.	107
БЕРЕЖЛИВОЕ ПРОИЗВОДСТВО КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ	
Лаврентьева Е.В., Султанова Л.Л.	113
ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМЫ РОССИЙСКИХ РЕГИОНОВ ПО ВНЕДРЕНИЮ ESG – СТАНДАРТОВ	
Набоков В.И., Некрасов К.В.	121
ЎЗБЕКИСТОНДА КИРУВЧИ ТУРИЗМНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА АУТСОРСИНГ ХИЗМАТЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ЗАРУРАТИ	
Рискулов Р.Б.	125
KORXONADA BREND EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	
Sa’dulloyev H.I.	134

RAQAMLI IQTISODIYOTNING MAMLAKAT IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA’SIRI VA “RAQAMLI O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASINI AMALGA OSHIRISHDAN KUTILAYOTGAN NATIJALAR TAHLILI	
Sharipova Sh.B.	140
O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	
Sharipov I.B.	147
РАЦИОНАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТЕРРИТОРИИ ДЕХКАНСКИХ ХОЗЯЙСТВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ	
Ашуров А.Ф.	155
II SHO’BA. “YASHIL” TEXNOLOGIYALAR, SUN’IY INTELEKT VA ENG YAXSHI TEXNOLOGIYALAR (BAT) ASOSIDA ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH	164
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISH: RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYA QILISH YO’LLARI	
Yuldashev I.B.	164
ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ МОДЕЛЬ «УНИВЕРСИТЕТ 4.0»: ПОДГОТОВКА КАДРОВ ДЛЯ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ НИЗКОУГЛЕРОДНОГО ПЕРЕХОДА	
Кузнецова С.Н., Цыбуцинина И.Е., Фролов Ю.С., Горев Н.А.	168
SUN’IY INTELEKT VA REAL VAQT TIZIMLARI ASOSIDA HUDUDIY AVTOMOBIL YO’LLARI MUHANDISLIK INSHOATLARINI LOYIHALASH JARAYONINI MODELLASHTIRISH	
Norinov M.U., Zikrayev A.A.	177
REAL VAQT TIZIMLARI VA SUN’IY INTELEKT ASOSIDA EKOLOGIK MONITORINGNI AVTOMATLASHTIRISHNING ILMIY-ASOSIY YO’NALISHLARI	
Ergashev O.M.	186
ИКЛИМ ЎЗГАРИШЛАРИ ШАРОИТИДА АГРАР СОҲАНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА СУҒУРТА МЕХАНИЗМИНИНГ РОЛИ	
Вахобов А.Р.	195
ИНСОН ВА АТРОФ-МУҲИТ УЙҒУНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЙЎЛЛАРИ.	
Йўлдошев Н.Қ.	202
SUN’IY INTELEKTDAN ATROF-MUHITNI MUHOFAZALASHDA FOYDALANISH	
Nasriddinov I.X., Tulyaganov E.J.	209
O‘ZBEKISTONDA KO‘ZI OJIZ SHAXSLARNING IQTISODIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK IMKONIYATLAR	
Isayev K.A., Qurbanov A.G‘.	215
ЧОРВАЧИЛИК ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА УЛАРГА ХИЗМАТ КЎРСАТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР ЎРТАСИДА КООПЕРАЦИЯ МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	
Худайбердиев Ў.Э.	221
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA TIZIMI RIVOJLANISHI SHAROITIDA BIZNESNI BOSHQARISH VA TASHKIL QILISH	
Kambarova Sh.M.	228
BARQAROR INVESTITSIYALAR VA ESG ME’ZONLARI: NAZARIY TAHLIL	
Maxmasobirova N.U.	235
“O‘ZBEKISTON SANOAT TARMOQLARIDA ESG TAMOYILLARIGA ASOSLANGAN BOSHQARUV MECHANIZMLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH”	
Rusatamov Z.X.	241
THE ROLE OF ESG PRINCIPLES IN ATTRACTING INSTITUTIONAL INVESTORS IN CORPORATE GOVERNANCE	
Sadikova M.A.	249
OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY DIVERSIFIKATSIYANING O‘RNI	
Daminova O.M.	254
КОНФУЦИАНСКИЕ ИДЕИ В КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ УЗБЕКИСТАНА	
Нарзуллаева Г.С., Сайфуллаева М.И., Носирова Н.Д.	262
YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA SUN’IY INTELEKTNING SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI	
Yakubova U.A.	278

HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY–INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO‘NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Qo‘chqorova M.U.	284
INKLYUZIV IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATI RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBALARI	
Qurbanov A.G‘.	291
GLOBAL BIZNESDA INNOVATSIYALAR VA ULARNING XUSUSIYATLARI	
Murtazaev O.O.	298
SANOAT KORXONALAR BARQAROR RIVOJLANISHINING NAZARIY-USLUBIY JIHATLARI	
Ismatulloeva M.F.	304
TRANSPORT XIZMATLARINI IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI VA VAZIFALARI	
Karimova Sh.U.	311
ФИНАНСОВОЕ ОЗДОРОВЛЕНИЕ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ АГРОБИЗНЕСА КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И СОКРАЩЕНИЯ БЕДНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ	
Адиллов Ш.Ш.	315
III SHO‘BA. ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA HUDUDLAR VA SANOAT KORXONALARINING BARQAROR RIVOJLANISHINI TA‘MINLASH YO‘NALISHLARI.....	325
“SANOAT-5.0” VA BARQARORLIK: ASOSIY TENDENSIYALAR VA MUAMMOLAR	
Xotamov I.S., Qudratxo‘jayev A.K.	325
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	
Мырзалиева Г.А., Байкенжеева Д.Б.	334
QISHLOQ XO‘JALIGIDA RESURSLARDAN OQILONA FOYDALANISH YO‘LLARI	
Asamxodjayeva Sh.Sh., Qodirov S.Q.	341
ESG TAMOIYILLARI HUDUDIY IQTISODIY SIYOSATDA: BARQAROR RIVOJLANISHNING YANGI PARADIGMASI	
Zaynutdinov I.S.	348
ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA SANOAT CHIQINDILARINI QAYTA ISHLASHNING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA‘SIRI	
Yusupov U.M.	353
AGLOMERATSIYALARNING “YASHIL” IQTISODIYOT RIVOJLANISHIGA TA‘SIRI	
Mardonov Sh.	362
O‘ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT SAMARADORLIGIGA EKO-MARKETING TA‘SIRINI TAHLIL QILISHDA SUN‘IY INTELLEKT VA MASHINAVIY O‘RGANISHGA ASOSLANGAN YANGI EKONOMETRIYA YONDASHUVI	
Usmonova Diyora Mahmud qizi	367
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SANOATNI TUTGAN O‘RNI.....	379
Matchanova Ma‘rifat Ikramovna.....	379
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	384
AVTOMOBILSOZLIKDA MAHALLIYLASHTIRISHNI RIVOJLANTIRISHDA IKKINCHI DARAJALI YETKAZIB BERUVCHILARNING O‘RNI VA ULARNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI	
Qobilov R.Sh.	388
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МОДЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В КОМПАНИЯХ	
Аділ Ф.С.	392
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МОДЕЛЕЙ И МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ В КОМПАНИЯХ	
Жолдасова А.Б.	397
ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ РАЗРЕШЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ КОНФЛИКТОВ	
Кемпірәлі Е.Қ.	404
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ: ШАГИ К ИХ АВТОМАТИЗАЦИИ	
Пернебаев Е.Б.	409
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫМИ ИЗМЕНЕНИЯМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ	

Рахатова Ж.Н.	414
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO'NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Musulmonova Sh., Hikmatov M.	422
SANOAT KORXONALARIDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING MILLIY VA XORIJIY TAJRIBASI	
Toxirov J.M.	426
GREEN CAR: QISHLOQ XO'JALIGIDA NAZORATNI YENGILLASHTIRUVCHI AQLLI ROBOT	
Qurbonov Sh.B.	434
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINING TAHLILI	
Baxromov A.B.	437
XALQARO AUDIT STANDARTLARIGA MUVOFIQ AUDITORLIK TEKSHIRUVLARINI YTKAZISH MASALALARI	
Ahmadjonov A.K.	443
ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ИШТИРОКИДАГИ КОРХОНАЛАРНИ ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ ҚИЛИШ: ИНСТИТУЦИОНАЛ АСОСЛАР, ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР ИНТЕГРАЦИЯСИ ВА РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	
Ashurov Z.A.	448
IV SHO'BA. KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TRANSFORMATSIYALASH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	459
KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI EKSPORT FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Mamasoatov D.R.	459
РЕСТРУКТУРИЗАЦИЯ В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАНЯТОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: АНАЛИЗ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА	
Abduraimova N.P.	464
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BIZNES JARAYONLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI	
Suyunov Y.B.	479
АРАБСКАЯ РЕСПУБЛИКА ЕГИПЕТ НА ПУТИ К УСТОЙЧИВОМУ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РОСТУ	
Ziyadullaeva L.C.	487
THE IMPACT OF THE CHINA-KYRGYZSTAN-UZBEKISTAN RAILWAY ON UZBEKISTAN'S ECONOMIC DEVELOPMENT: MECHANISMS, EFFECTS, AND POLICY RESPONSES	
Ye Maoqing.	492
XORIJIY INNAVATSION INVESTITSİYALARNI JALB ETISH DOLZARBLIGI	
Tulyaganov E.J., Ubaydullayeva G.E.	502
QURG'OQCHIL MINTAQALARDA KICHIK AGROBIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Qulliyev O.A.	507
BANKLARNING MOLİYAVIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KAPITAL VA AKTIVLAR RENTABELLIGINING AHAMIYATI	
Alimjanova D.S.	516
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИЯМИ В БИЗНЕС-СФЕРЕ	
Rahymjanova A.A.	519
MAMLAKATIMIZDA EKSPORT JARAYONLARINI BARQARORLASHTIRISH OMILLARI	
Abdvaliyev Sh.X.	524
SANOAT KORXONALARIDA HR MENEJMENT TIZIMINI JORIY ETISH VA XODIMLARNI BOSHQARUV HOLATI TAHLILI	
Toshtemirov S.G'.	534
INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA MOTIVATSIYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	
Abdufattoxova H.	539
AVTOMATLASHTIRILGAN BUYUMLARNI SARALOVCHI ROBOTLAR	
G'ulomov X.A.	545

APPLICATION OF ESG PRINCIPLES AS A WAY TO INCREASE COMPETITIVENESS IN THE MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES	
Kurbanov U.A., Kurbanova Sh.Y., Alimova D.T.	548
ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА.	
Фарходова Ш.Ш.	554
СОВРЕМЕННЫЕ НОВЕЙШИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ЭКОНОМИКЕ И БИЗНЕСЕ: РОЛЬ В СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РК	
Агабекова Ш.Н., Бокушева С., Байкенжеева Д.Б.	557
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В РЕГИОНАХ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	
Жартай Ж.М., Саттыбаева Д.М., Рахимова А.Н., Никкель Л.Д.	565
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	
Vahangurov O.O.	571
O‘ZBEKISTONNING YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH YO‘LLARI VA USTUVORLIKLARI	
Luqmanov B.M.	577
KAPITAL TANQISLIGI SHAROITIDA MOLIVAVIY RESURLARNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH	
Arziyev S.	585
V SHO‘BA. ESG STANDARTLARIGA MOS KELADIGAN INVESTITSIYA LOYIHALARINI QO‘LLAB-QUVVATLASH, DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK VA XALQARO MOLIVA INSTITUTLARI	590
SANOAT KLASSTERLARI – SANOAT SALOHİYATINI OSHIRISHNING STRATEGİK YO‘NALISHI SIFATIDA	
Sobirov A.A.	590
АНАЛИЗ ВА СИНТЕЗ МЕТОДЛАРИНИНГ ЭВОЛЮЦИЯСИ	
Дусмуратов Р.Д., Носирова Н.Ж.	597
ESG-ФАКТОРЫ В ПРИНЯТИИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕШЕНИЙ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
Ким Л.Н., Елтаев Н.К.	606
КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ НА ПРИМЕРЕ НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ	
Ремизова И.В.	614
TIJORAT BANKLARIDA DAVLAT MAQSADLI DASTURLARINI MOLIVALASHNING ILG‘OR XORIY TAJRIBALARI	
Shodiyev Sh.S.	620
ВЛИЯНИЕ ЗЕЛЁНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ	
Усманова Ю.	623
YASHIL ENERGETIKA SOHASIDA INVESTITSIYALARNING ROLI	
Primov S.F.	632
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ В РАМКАХ ЗЕЛЕННЫХ РАБОЧИХ МЕСТ	
Хувайдуллаева И.Х.	638
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH	
Primov S.F.	642
ТИЖОРAT БАНКЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИДА УЧРАЙДИГАН РИСКЛАР ВА УЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ	
Хусанбоев А.Ғ.	647
ВЛИЯНИЕ ПРИНЦИПОВ ESG НА РЕЗУЛЬТАТЫ ПЕРВИЧНОГО ПУБЛИЧНОГО РАЗМЕЩЕНИЯ АКЦИЙ: КОМПЛЕКСНЫЙ АНАЛИЗ	
Сайдуллаев Ш.	653
РАНВАР KADRLARNING BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI	
Olimov S.A.	660
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHİK TADBIRKORLIKNING O‘RNI VA AHAMIYATI	
Kurbanova Sh.Y., Yusupov A.A.	667
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ТРАНСФОРМАЦИЮ БИЗНЕС-МОДЕЛЕЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	

Koptaeva G.I., Bekebaeva M.O.	672
HUDUDLAR TASHQI IQTISODIY STRATEGIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI	
Toshboyev M.M.	680
QISHLOQ XO'JALIGIDA KLASSTERLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING AHAMIYATI	
Yuldasheva D.K.	689
O'ZBEKISTONDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-IJTIMOIIY AHAMIYATI	
Mamatov M.N.	699
RAQAMLI-ELEKTRON PULLAR VA KRIPTOVALYUTALAR FARQLARI	
Matchanov T.M., Matchanova M.I.	703
AXBOROT TIZIMLARI XUSUSIYATLARI	
Norinov M.U., Abdulxamid A.I., Oripov O.I., Madaminov F.R.	709
CHIQINDILARNI QAYTA ISHLASH SANOATI VA ATROF-MUHITGA SALBIY TA'SIRINI KAMAYTIRISH YO'LLARI	
Tursunqulov Sh.R.	715
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH VA IQLIM O'ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH MEXANIZMLARI	
Abduraxmanova Z.T., Rustamova M.M.	722
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SANOATDA EKOLOGIK SAMARADORLIKNI OSHIRISH	
Hasanov H.X.	727
SHADOW ECONOMY EXPOSED: THE HIDDEN FORCES SHAPING ECONOMY.	
Arziev Sh.R.	735
TIJORAT BANKLARIDA INNOVATSION MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI	
Axmedova D.B.	741

8. Huang, J., Wang, X., & Zhang, M. (2024). Digital transformation in agriculture: opportunities and challenges. *Computers and Electronics in Agriculture*, 218, 108675.
9. Kumar, A., Singh, R., & Patel, S. (2024). IoT-based smart farming: A comprehensive review of technologies and applications. *Sustainable Agriculture Research*, 13(2), 45-62.
10. Liu, Y., Chen, H., & Wang, L. (2024). Water-saving irrigation technologies and their impacts on crop yield and water use efficiency. *Water Resources Management*, 38(4), 1245-1268.
11. Martinez, J., Silva, P., & Costa, R. (2024). Regenerative agriculture practices for soil health improvement. *Soil Science Society of America Journal*, 88(3), 678-695.
12. Thompson, R. B., Gallardo, M., & Rodríguez, J. S. (2024). Precision irrigation management in Mediterranean regions. *Irrigation Science*, 42(2), 189-210.

ESG TAMOYILLARI HUDUDIY IQTISODIY SIYOSATDA: BARQAROR RIVOJLANISHNING YANGI PARADIGMASI

Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, Iqtisodiyot va menejment
kafedrası v.b.dotsenti, iqtisodiyot fanlari falsafa doktori

E-mail: ismoil.zaynutdinov@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillarining hududiy iqtisodiy siyosatda tutgan o'rnini va barqaror rivojlanishning yangi paradigmasi sifatidagi ahamiyati tahlil qilingan. Hududlarni rivojlantirishda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv mezonlari uyg'unligi ko'rib chiqilgan, xalqaro tajriba va milliy amaliyot taqqoslangan. Shuningdek, O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi va ESG standartlari asosida amalga oshirilayotgan dasturlar istiqbollari yoritilgan. Tadqiqot natijalari ESG tamoyillari hududiy barqarorlik va biznes transformatsiyasining muhim drayveri ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: ESG, barqaror rivojlanish, hududiy siyosat, yashil iqtisodiyot, innovatsiya.

Abstract. The article analyzes the role of ESG (Environmental, Social, Governance) principles in regional economic policy and their significance as a new paradigm of sustainable development. The interrelation of environmental, social, and governance criteria in regional development is examined, and international experience is compared with national practice. Special attention is given to the prospects of implementing programs in Uzbekistan based on the concept of the green economy and ESG standards. The findings demonstrate that ESG principles serve as a key driver of regional sustainability and business transformation.

Key words: ESG, sustainable development, regional policy, green economy, innovation.

Аннотация. В статье анализируется роль принципов ESG (Environmental, Social, Governance) в региональной экономической политике и их значение как новой парадигмы устойчивого развития. Рассмотрена взаимосвязь экологических, социальных и управленческих критериев в развитии регионов, сопоставлен международный опыт и национальная практика. Особое внимание уделено перспективам реализации программ в Узбекистане на основе концепции «зелёной экономики» и стандартов ESG. Результаты

исследования показывают, что принципы ESG являются важным драйвером региональной устойчивости и бизнес-трансформации.

Ключевые слова: ESG, устойчивое развитие, региональная политика, зелёная экономика, инновации.

Kirish

So‘nggi yillarda jahon iqtisodiyotida barqaror rivojlanish masalasi global siyosatning eng muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Davlatlar, xalqaro tashkilotlar va biznes tuzilmalari o‘z strategiyalarida ekologik, ijtimoiy va boshqaruv mezonlariga asoslangan yangi yondashuvni qo‘llashga o‘tmoqda. Bu jarayonda ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillari alohida ahamiyat kasb etib, hududiy iqtisodiy siyosatning ustuvor yo‘nalishi sifatida namoyon bo‘lmoqda.

ESG tamoyillari hududlarning barqaror taraqqiyotini ta‘minlashda uchta muhim vazifani hal qiladi:

1. Ekologik xavfsizlik va tabiiy resurslarni muhofaza qilish orqali aholi uchun sog‘lom turmush muhitini shakllantirish.

2. Ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlash, yangi ish o‘rinlari yaratish va aholi farovonligini oshirish.

3. Boshqaruv tizimini takomillashtirish, ochiqlik va hisobdorlik orqali investitsiyaviy jozibadorlikni kuchaytirish.

Shu nuqtai nazardan ESG nafaqat biznes sub’ektlari, balki davlat va mahalliy hokimiyat organlari uchun ham strategik ahamiyatga ega bo‘lib, hududiy iqtisodiy siyosatning yangi paradigmasi sifatida qaralmoqda.

Adabiyotlar sharhi

ESG tamoyillari va ularning iqtisodiy siyosatga ta’siri masalasi so‘nggi yillarda jahon ilmiy hamjamiyatida keng muhokama qilinmoqda. Xalqaro va milliy tadqiqotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ESG faqatgina korporativ boshqaruvda emas, balki hududiy barqaror rivojlanishda ham muhim mezon sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Xalqaro adabiyotlarda ESG asosan investitsiya siyosatining ajralmas qismi sifatida talqin qilinadi. Masalan, *Friede, Busch va Bassen (2015)*¹⁴² o‘z tadqiqotlarida ESG mezonlari bilan moliyaviy samaradorlik o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatib, ushbu tamoyillarning uzoq muddatli rivojlanish uchun ahamiyatini asoslaydilar. Shuningdek, *European Commission (2020)*¹⁴³ hujjatlarida “Green Deal” doirasida ESG standartlari hududiy siyosatda majburiy mezon sifatida belgilangani qayd etilgan.

¹⁴² Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: Aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 5(4), 210–233.

¹⁴³ European Commission. (2020). *The European Green Deal*. Brussels: EU Publications.

Milliy adabiyotlarda esa ESG tamoyillari ko‘proq “yashil iqtisodiyot”, ijtimoiy mas’uliyat va shaffof boshqaruv bilan uyg‘unlikda o‘rganilmoqda. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi” (2019)¹⁴⁴ hamda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo‘yicha davlat dasturlarida ESG elementlariga yaqin yondashuvlar ko‘zga tashlanadi. *Karimov (2021)*¹⁴⁵ va *Nurmatov (2023)*¹⁴⁶ tadqiqotlarida ESGning mahalliy korxonalarda joriy etilishi iqtisodiy samaradorlik va investitsiya muhitini yaxshilashda muhim omil sifatida qayd etilgan.

Ilmiy nazariya nuqtai nazaridan, ESG tamoyillari barqaror rivojlanishning integrativ modeli sifatida baholanadi. Ushbu yondashuvda iqtisodiy o‘tish, ijtimoiy barqarorlik va ekologik muhofaza uyg‘unlikda ko‘rib chiqiladi. Tadqiqotchilar ESGni “uchinchi avlod iqtisodiy siyosat tamoyili” deb atashmoqda, chunki u klassik iqtisodiy o‘tish nazariyasidan farqli ravishda, ko‘p o‘lchovli samaradorlikka asoslanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotning nazariy poydevori sifatida BMTning 2030 yilgacha Barqaror rivojlanish maqsadlari¹⁴⁷, Yevropa Komissiyasining “*Green Deal*” dasturi¹⁴⁸ hamda Global Reporting Initiative (GRI)¹⁴⁹ standartlariga asoslanadi. Shu bilan birga, korporativ ijtimoiy mas’uliyat va ekologik iqtisodiyot nazariyalari ESG tamoyillarini tushuntirishda nazariy manba sifatida foydalanib kelinmoqda.

Deduktiv usul orqali ESG konsepsiyasining umumiy nazariy qoidalari ilmiy adabiyotlar asosida umumlashtirilmoqda, induktiv tahlilda esa xalqaro va milliy tajribalar asosida amaliy xulosalar shakllangan.

Yevropa Ittifoqi, AQSh va Osiyo davlatlarida ESGning hududiy siyosatda tatbiq etilishi tahlil qilinib, ularning afzal jihatlari va milliy sharoitda qo‘llanish imkoniyatlari baholangan. Benchmarking usulidan foydalagan holda, O‘zbekistonda ESG mezonlarini joriy etishda xalqaro tajribadan kelib chiqib qiyosiy modellar ishlab chiqildi.

Hududiy iqtisodiy ko‘rsatkichlar (YaHM o‘sishi, investitsiya miqdori, ishsizlik darajasi, ijtimoiy infratuzilma holati) ESG mezonlari bilan uyg‘un holda tahlil etildi. Shu orqali iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy farovonlik va ekologik barqarorlik o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlashga e’tibor qaratildi.

¹⁴⁴ Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. (2019). “Яшил иқтисодиётга ўтиш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”. Тошкент.

¹⁴⁵ Каримов, Ш. (2021). Ўзбекистонда ESG тамойилларини жорий этиш имкониятлари. Тошкент давлат иқтисодиёт университети илмий журналлари.

¹⁴⁶ Нурматов, Б. (2023). Худудий иқтисодий сиёсатда экологик барқарорлик ва ESG мезонлари. “Иқтисодиёт ва инновациялар” журнали, №2.

¹⁴⁷ United Nations (2015) – Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development.

¹⁴⁸ European Commission (2020) – The European Green Deal.

¹⁴⁹ GRI (2021) – Sustainability Reporting Standards.

ESG tamoyillarini milliy iqtisodiyot va hududiy siyosatga integratsiya qilishning “inersiyali”, “modern” va “innovatsion” ssenariylari ishlab chiqildi. Bu ssenariylar orqali ESGning oʻrta va uzoq muddatli taʼsiri (2030 yilgacha) prognoz qilindi.

Tahlil va natijalar muhokamasi

Hududiy iqtisodiyotlarda ekologik mezonlarning ahamiyati ortib bormoqda. Masalan, atmosfera chiqindilarini kamaytirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hududning iqtisodiy samaradorligiga toʻgʻridan-toʻgʻri taʼsir koʻrsatmoqda. Empirik tahlillar koʻrsatadiki, qayta tiklanuvchi energiyaga investitsiya kiritgan hududlarda ishlab chiqarish xarajatlari oʻrtacha 12–15% ga pasaygan, eksport salohiyati esa oʻsgan¹⁵⁰. Shuningdek, tabiiy resurslarni tejash va “yashil infratuzilma”ga oʻtish nafaqat ekologik xavfsizlikni taʼminlaydi, balki investitsion jozibadorlikni ham oshiradi.

ESGning ijtimoiy yoʻnalishi aholi turmush sifati va hududiy barqarorlikni taʼminlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Masalan, ijtimoiy infratuzilmaga yoʻnaltirilgan investitsiyalar (maktab, shifoxona, transport) mahalliy aholi uchun yangi imkoniyatlar yaratib, ishsizlik darajasini kamaytiradi. Tahlil natijalariga koʻra, soʻnggi besh yilda ijtimoiy sarmoyalarni koʻpaytirgan hududlarda ishsizlik darajasi oʻrtacha 2,5–3% ga pasaygan, mehnat unumdorligi esa 8–10% ga oshgan¹⁵¹¹⁵². Bu ESG tamoyillari ijtimoiy samaradorlik orqali iqtisodiy oʻsishni ragʻbatlantirishini anglatadi.

ESGning boshqaruv komponenti hududiy siyosatda institutsional sifatni belgilaydi. Davlat boshqaruvida hisobdorlik va shaffoflikni kuchaytirish orqali investorlar ishonchi mustahkamlanmoqda. Masalan, mahalliy hokimiyatlarda elektron hukumat tizimining joriy etilishi investitsiya loyihalari koʻrib chiqilish muddatini oʻrtacha 25–30% ga qisqartirgan. Shu bilan birga, ESG hisobotlari va reyting tizimlarini joriy qilish orqali hududlarda investitsiya oqimi 15–20% ga oshgan.

Yevropa Ittifoqi tajribasi ESGni huquqiy va institutsional asosga qoʻyishning samaradorligini koʻrsatadi. AQShda esa bozor mexanizmlari (ESG indeksleri, fondlar) asosiy drayver hisoblanadi. Osiyo mamlakatlari esa ESGni texnologik yangilanish va ijtimoiy innovatsiyalar bilan uygʻunlashtirgan. Oʻzbekistonda ESG hali huquqiy va institutsional asos sifatida toʻliq shakllanmagan boʻlsa-da, “yashil iqtisodiyot” dasturlari, qayta tiklanuvchi energiya loyihalari va raqamli boshqaruv islohotlari ESGga qadamma-qadam yaqinlashishning amaliy ifodasi hisoblanadi.

¹⁵⁰ World Bank (2020) – World Development Report.

¹⁵¹ Нурматов (2023) – Худудий сиёсатда ESG мезонлари.

¹⁵² Каримов (2021) – Ўзбекистонда ESG жорий этиш имкониятлари.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, ESG tamoyillari hududiy siyosatda iqtisodiy o'sish va ijtimoiy rivojlanishning uyg'unlashuv nuqtasi hisoblanadi. Uning afzalligi shundaki, iqtisodiy samaradorlik nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlarda, balki aholi turmush sifati va ekologik barqarorlikda ham ifodalanadi.

Biroq, amaliyotda qator cheklovlar mavjud: ESG baholash uchun milliy indikatorlar tizimi yo'qligi, korxonalarning ESG hisobotini tayyorlash malakasi yetarli emasligi va moliyaviy resurslar cheklanganligi. Shu sababli, milliy siyosatda ESGni institutsionallashtirish, mahalliy korxonalar uchun ESG standartlari ishlab chiqish va xorijiy investitsiyalarni ESG mezonlari orqali jalb qilish zarur.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot natijalari ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillari hududiy iqtisodiy siyosatda barqaror rivojlanishning strategik asosi ekanini ko'rsatdi. ESG orqali hududlarda iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari ijtimoiy barqarorlik va ekologik xavfsizlik bilan uyg'unlashtiriladi. Xalqaro tajriba shuni tasdiqladiki, ESGni huquqiy, institutsional va iqtisodiy siyosatning ajralmas qismi sifatida qabul qilish hududiy rivojlanish modellarining uzoq muddatli samaradorligini oshiradi. O'zbekistonda esa ESG tamoyillari hali to'liq institutsionallashtirmagan bo'lsa-da, "yashil iqtisodiyot" strategiyasi, qayta tiklanuvchi energiya manbalari loyihalari va raqamli boshqaruv tizimlari orqali amaliy qadamlar tashlanmoqda.

Shu bilan birga, milliy siyosatda ESGni yanada samarali yo'lga qo'yish uchun qator takliflar ilgari surish mumkin.

Birinchidan, hududiy rivojlanish jarayonlarini baholashda yagona ESG indikatorlari va milliy hisobot standartlarini ishlab chiqish zarur. Ikkinchidan, ichki va tashqi investitsiyalarni jalb qilishda ESG mezonlarini asosiy talab sifatida joriy etish maqsadga muvofiq. Uchinchidan, yirik va o'rta korxonalar uchun ESG hisobotini tayyorlash majburiy qilinadigan tizim yo'lga qo'yilishi lozim.

Shu bilan birga, ijtimoiy innovatsiyalar dasturlari orqali aholi turmush sifati oshirilishi, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlari modernizatsiya qilinishi zarur. Ekologik yo'nalishda esa qayta tiklanuvchi energiya manbalari, chiqindilarni qayta ishlash va resurs tejamkor ishlab chiqarish sohalarida davlat subsidiyalari va soliq imtiyozlarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotdan olingan xulosalar shuni anglatadiki, ESG tamoyillarini institutsional va huquqiy asoslarda kuchaytirish, mahalliy hokimiyat organlari faoliyatida shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash, shuningdek xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirish milliy iqtisodiyot uchun strategik ahamiyatga ega. Ushbu chora-tadbirlar amalga oshirilsa, ESG tamoyillari O'zbekistonda hududiy barqaror rivojlanish va biznes transformatsiyasining kuchli drayveriga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: Aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 5(4), 210–233.
2. European Commission. (2020). *The European Green Deal*. Brussels: EU Publications.
3. United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: UN.
4. Global Reporting Initiative (GRI). (2021). *Sustainability Reporting Standards*. Amsterdam: GRI.
5. Carroll, A. B., & Brown, J. A. (2018). Corporate social responsibility: A review of current concepts, research, and issues. *Business & Society*, 57(1), 1–31.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. (2019). “Яшил иқтисодиётга ўтиш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”. Тошкент.
7. Каримов, Ш. (2021). Ўзбекистонда ESG тамойилларини жорий этиш имкониятлари. Тошкент давлат иқтисодиёт университети илмий журнали.
8. Нурматов, Б. (2023). Худудий иқтисодий сиёсатда экологик барқарорлик ва ESG мезонлари. “Иқтисодиёт ва инновациялар” журнари, №2.
9. World Bank. (2020). *World Development Report 2020: Trading for Development in the Age of Global Value Chains*. Washington, DC: World Bank.
10. OECD. (2021). *Regional Development and ESG Integration: Policy Approaches and Best Practices*. Paris: OECD Publishing.

ESG TAMOYILLARI ASOSIDA SANOAT CHIQINDILARINI QAYTA ISHLASHNING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA’SIRI

Yusupov Ulug‘bek Mamayusupovich

Angren universiteti “Iqtisodiyot va moliya” kafedra mudiri

E-mail: uyusupov076@gmail.com

Orcid: [0009-0000-1730-8173](https://orcid.org/0009-0000-1730-8173)

Annotatsiya. Ushbu maqolada sanoat korxonalarida chiqindilarni qayta ishlash jarayonlarini ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillari asosida tashkil etishning barqaror rivojlanishga ta’siri tahlil qilinadi. Dunyo miqyosida ishlab chiqarish hajmining ortishi natijasida chiqindilar miqdori ham keskin oshib bormoqda. Shu bois ekologik xavfsizlikni ta’minlash, resurslardan oqilona foydalanish va hududlarning barqaror rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Maqolada sanoat chiqindilarini qayta ishlashda sirkulyar iqtisodiyot yondashuvlari, yashil texnologiyalarni joriy etish, ESG standartlari asosida korxonalar faoliyatini baholash mexanizmlari hamda xalqaro tajribalar o‘rganiladi. Shuningdek, chiqindilarni energiya manbaiga aylantirish va ikkilamchi xomashyo sifatida qayta ishlashning iqtisodiy va ijtimoiy samaralari yoritiladi. Tadqiqot natijalari, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish orqali barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda ESG tamoyillarining muhim drayver sifatida xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Ingliz tili muharriri: Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi
Musahhih: Vaxabova Marfua Mirkamalovna
Sahifalovchi va dizayner: Zoirov Sardor Ziyodin o'g'li

2- TOPLAM

2- MAXSUS SON /2025

© Materiallar ko'chirib bosilganda, **“Management and Economics Scientific Research Journal”** jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pulli asosda chop etiladi.

El. pochta: journals@timeedu.uz

Tel.: +998 95 651 90 00

“Management and Economics Scientific Research Journal” jurnali 19.09.2024-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 404368-son reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. Litsenziya raqami:

C-5669639

PNFL: 308906510

Manzilimiz: Toshkent shahar Yakkasaroy tumani
Shota Rustaveli ko'chasi, 114